

INDKOMSTFORHOLDENE I GRØNLAND

Af cand. polit. *O. Brandt Jensen*

Over et isfrit landområde på 342.000 km² — ca. 8 gange Danmarks areal — lever i dag en befolkning på ca. 24.000 personer, spredt over henved 200 beboede steder. Pr. 100 km² svarer dette til 7 personer mod i Danmark 10.000 personer. Afstanden fra Danmark til den sydligste afsætnings- og forsyningshavn i Grønland er 3650 km.

Det er forståeligt, at produktion, eksport og import i et sådant land må frembyde ganske særlige problemer *alene* som følge af befolkningens fåtallighed, landets uhyre udstrækning og den kolossale afstand til afsætnings- og forsyningshavne. Når dertil kommer, at Grønland fra naturens hånd er yderst karrigt forsynet med eksistensmuligheder, forstår man, at den grønlandske befolkning vil være handicappet i konkurrencen om verdensmarkederne. Skal Grønland kunne deltage i samhandelen mellem nationerne, vil sejr, slidsom og ofte farefuld arbejdsindsats kræves af det grønlandske folk i højere grad end af andre folkeslag, medmindre der ydes Grønland hjælp udefra. De vanskelige eksistensvilkår bliver i særlig grad af betydning i jo højere grad, befolkningen overgår fra naturaløkonomi til pengeøkonomi, idet behovet for forbindelse med omverdenen herved vokser i styrke.

Ved overgangen til højere grad af pengeøkonomi må nødvendigvis en stigende del af befolkningen inddrages i forarbejdning og eksport af landets produkter, i befolkningens forsyning med indenlandske og importerede varer, ved anlæg og drift af havne, fabriker, fiskehuse, el-værker, telegrafstationer, ved boligbyggeri, ved kirke- og skolevæsen, sundhedsvæsen samt ved landets administration, ligesom formentlig også tjenesteydelser for private, navnlig husgerning, får øget betydning.

I dag lever ca. halvdelen af Grønlands befolkning — når medregnes forsørgede hustruer og børn — direkte af landets hovederhverv: fiskeri — især torskefiskeri —, fangst — især sælfangst —, jagt — især på ræve og fuglevildt — samt fåreavl m. v. Når bortses fra 2—3000 personer (incl. hustruer og børn), der på grund af alder, invaliditet, sygdom m. v. forsørges af familie eller af det offentlige, ernærer den øvrige del af befolkningen sig som lønmodtagere. Hovedparten af disse er ansat under det offentlige, men en del er dog beskæftiget som medhjælpere for fiskere og andre private erhvervsudøvere samt i private husholdninger.

Før samtlige grupper må tages i betragtning, at den kontante indtægt suppleres med naturalforbrug af grønlandske produkter, tilvejebragt af familierne selv.

De frie erhververs indkomster afhænger dels af den producerede mængde grønlandske produkter, dels af de priser, der betales for produkterne, først og fremmest ved salg til Den kgl. grønlandske Handel, og dels af udgifterne til erhvervsredskaber m. v. Der foreligger ikke oplysninger om udviklingen i erhververnes nettoindtægter (salgsværdi ÷ udgifter), men for dog at give et indtryk af udviklingen i produktionsvilkårene anføres i omstående oversigt salgspriserne for de vigtigste grønlandske produkter ved salg til Den kgl. grønlandske Handel samt købspriserne for en række vigtige erhvervsredskaber m. v. Desuden anføres de procentvise stigninger i priserne fra henholdsvis 1939—40 og 1949—50 til 1953, samt — til sammenligning — de tilsvarende procentvise stigninger i det grønlandske pristal. Pristallet giver udtryk for den gennemsnitlige prisbevægelse for en grønlandsk lønarbejderfamilies forbrug.

Set over perioden fra før krigen til i dag som helhed er de produkter, først og fremmest fisk og fiskeprodukter, der har størst betydning for erhververnes indtjening, gennemgående steget stærkere i pris end de til produktionen benyttede erhvervsredskaber m. v. Prisudviklingen må derfor antages at have medført en forbedring af erhververnes produktionsbetingelser. Ser man derimod kun på udviklingen fra 1949—50 til i dag, er billedet mere uklart, men det kunne se ud til, at prisudviklingen i de senere år ikke har været til gunst for erhververne.

I sammenligning med udviklingen i *leveomkostningerne* (jfr. det grønlandske pristal) udviser salgspriserne i gennemsnit nogenlunde samme stigning for hele perioden fra før krigen til i dag. Da priserne for erhvervsredskaber m. v. som nævnt er steget mindre end salgspriserne, har erhververne således — selv under forudsætning af uforandret produktion — formentlig haft nogen stigning i levedoden. Men herudover må tages i betragtning, at produktionen i Grønland i sammenligning med før krigen er steget med godt 50 pct. En del af denne stigning skyldes dog indsats af mere effektive, men samtidig dyrere produktionsmidler (især motorbåde), således at nettoindtjeningen næppe er steget i helt samme omfang. Ligeledes må tages i betragtning, at erhververne som følge af overgang fra naturaløkonomi til højere grad af pengeøkonomi muligvis i noget større omfang end før krigen afsætter deres produktion på delvis bekostning af deres eget forbrug af grønlandske produkter. Endelig kan også væksten i den grønlandske befolkning på ca. 25 pct. fra før krigen til i dag have medført en stigning i antallet af frie erhvervsudøvere; der foreligger imidlertid ikke fyldestgørende statistik til belysning heraf. Selv når man tager de nævnte omstændigheder i betragtning, må det dog antages, at en ret væsentlig del af produktionsstigningen tilfalder erhververne i form af forbedret levedod. Denne forbedring har imidlertid fundet sted i årene indtil slutningen af 1940'erne, idet produktionen siden da har været stagnerende.

Erhververnes salgs- og købspriser

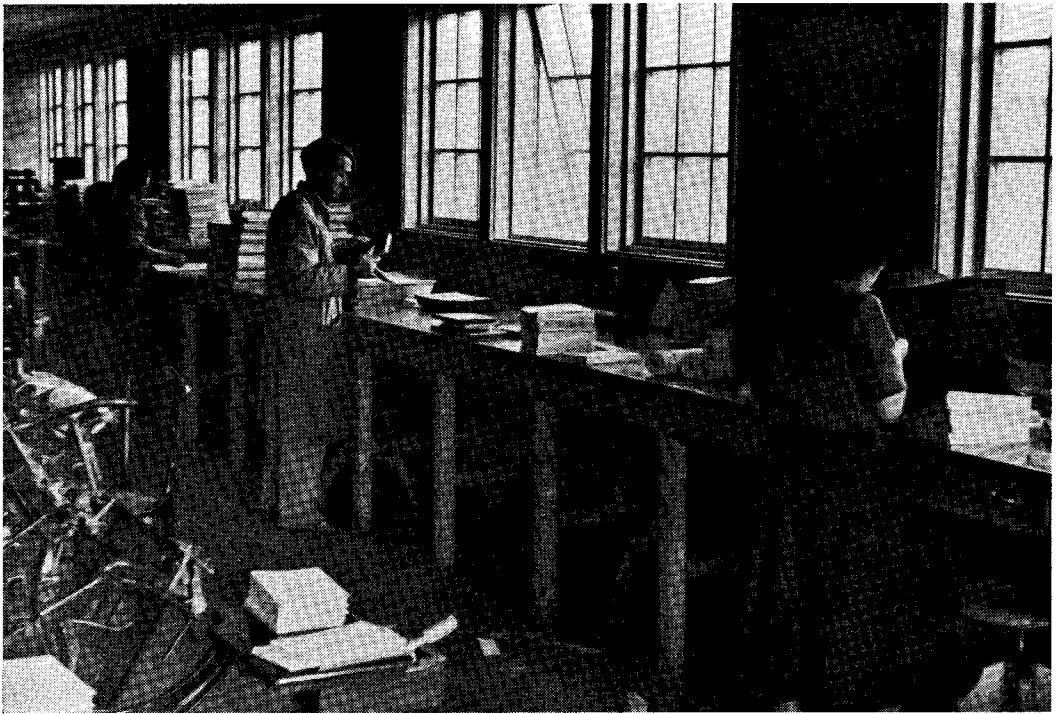
		1939/40 øre	1949/50 øre	1953 øre	Procentvis stigning fra	
					1939/40 til 1953	1949/50 til 1953
1. Salgspriser:						
Torsk	pr. kg	5,5	15	22	300	47
Hellefisk	pr. kg	9	18	36	300	100
Torskelever	pr. kg	9	20	24	167	20
Hajlever	pr. kg	9	20	30	233	50
Sælspek	pr. kg	18	30	42	133	40
Sælskind, netside	pr. stk.	200	300	700	250	133
Ræveskind, hvide	pr. stk.	1500	2100	4200	180	100
Ræveskind, blå	pr. stk.	3000	4200	4200	40	0
Levende lam	pr. kg	30	50	75	150	50
2. Købspriser:						
Fiskekroge	pr. stk.	1	2	3	200	50
Bomuldsliner	pr. stk.		420	500		19
Bindegarn	pr. kg	460	640	1635	255	155
Solarolie	pr. l	17	30	34	100	13
Petroleum	pr. l	23	34	36	57	6
Haglbøsser	pr. stk.	3200	5000	12000	275	140
Jagtkruidt	pr. kg	270	450	550	104	22
Pappatronhylstre	pr. stk.	4	8	10	150	25
Vandhagl	pr. kg	55	145	420	664	190
3. Det grønlandske Pristal:					230	61

For lønmodtagernes vedkommende kan kun lønvilkårene for de under det offentlige ansatte belyses, idet der ikke foreligger oplysninger om lønvilkårene for medhjælpere ansatte hos private erhvervsudøvere eller i private husholdninger. Lønmodtagerne under det offentlige er ansat som såkaldt lejet arbejdskraft (uge-, dag- eller timelønnede) eller som månedslønnede bestillingsmænd, tjenestemænd eller håndværkere.

De uge-, dag- og timelønnede udgør den største gruppe af lønmodtagere. Der er her tale om løstansat, ufaglært arbejdskraft, som indsættes på talrige arbejdsområder i Grønland, først og fremmest ved forarbejdning af de grønlandske produkter, ved transport samt ved havnearbejde. Lønningerne fastsættes ved bekendtgørelser fra statsministeriet efter forhandling med bevillingsmyndighederne. Til dag- og timelønnede ydes fra 1. april 1953 1,35 kr. pr. time til personer over 20 år. Til ugelønnede, der har en noget fastere tilknytning til arbejdspladsen, udgør betalingen — omregnet pr. time — 1,55 kr.

Udover de nævnte lønninger ydes dels et stedtillæg på 0,10 kr. pr. time til lønmodtagere i enkelte større byer og dels tillæg for arbejde af særlig karakter, herunder et tillæg på 0,30 kr. for særligt kvalificeret arbejde. For overarbejde og arbejde på helligdage gælder noget højere lønsatser.

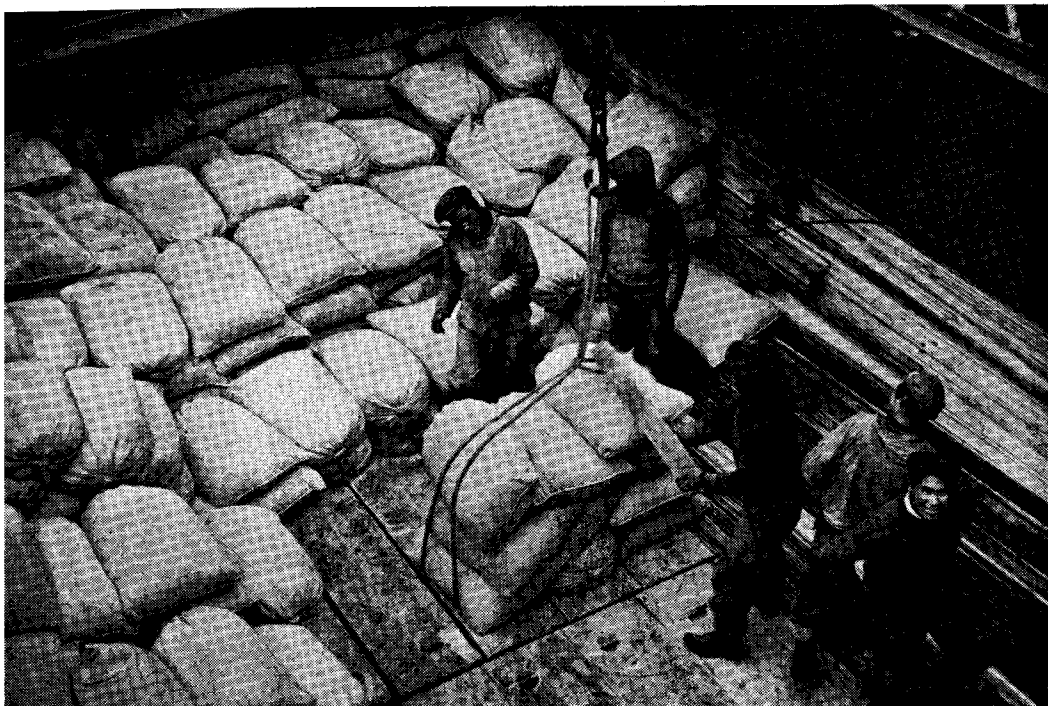
Arbejdstiden har hidtil i de mørkeste vintermåneder været 6 timer daglig, om sommeren 9 timer. Det forventes imidlertid, at der i nær fremtid indføres 8 timers arbejdsdag hele året rundt.

Fra det nye bogtrykkeri i Godthåb. Det er i de senere år blevet mere og mere almindeligt, at unge grønlanderinder har fået ansættelse indenfor de forskellige institutioner som faguddannede lønmodtagere

Foto: Chr. Vibe

Bestillingsmændene udgør den næststørste gruppe af grønlandske lønmodtagere. For hovedparten af bestillingsmændene er ansættelsen betinget af, at de pågældende har en faglig eller anden særlig uddannelse i overensstemmelse med det pågældende arbejdes karakter. Som bestillingsmænd ansættes kateketer (lærere og hjælpepræster), telegrafister, jordemødre, faglærte håndværkere, specialarbejdere, handelsbetjente m. v. Bestillingsmændene er fastansatte med pensionsret på linie med de i Danmark for tjenestemændgældende ansættelsesvilkår. Ansættelses- og lønningsbestemmelserne indeholdes i en statsministeriel bekendtgørelse fra 1950. Lønrammerne er fastlagt i overensstemmelse med bestemmelserne i lov om statens tjenestemænd af 1946, idet der i princippet ydes de forskellige grupper (lønningsklasser) af bestillingsmænd samme grundlønninger og pensionsgivende tillæg som for sådanne tjenestemænd, hvormed bestillingsmændene med hensyn til arbejdets karakter nærmest kan sidestilles. De pensionsgivende lønninger varierer — for bestillingsmænd med fuld arbejdsdag — mellem 2490 kr. og 4890 kr. årligt. Ligesom til tjenestemænd i Danmark ydes desuden et stedtillæg, men dog kun inden for de større byer, og tillægget er væsentligt mindre end i Danmark. Derimod har man ikke ved fastsættelsen af lønningerne i 1950 ment at kunne yde bestillingsmændene de for tjeneste-

Den største gruppe lønmodtagere udgøres stadig af ufaglærte arbejdere, der beskæftiges ved alt forefaldende arbejde, blandt andet skibsløsning ved kolonierne

Foto: Chr. Vibe

mændene gældende meget betydelige reguleringstillæg og midlertidige tillæg, idet man har ment, at bestillingsmændene alene på grundlag af de ordinære lønninger skulle kunne oppebære en levned på linie med de tilsvarende tjenestemænd i Danmark. Man har herved taget i betragtning, at der ikke betales direkte (personlige) skatter i Grønland, samt at priserne for varer og tjenesteydelser hidtil har været en hel del lavere og endnu den dag i dag er lidt lavere i Grønland end i Danmark. Man savner dog i høj grad en beregning af forholdet mellem leveomkostningerne i Danmark og Grønland til belysning af, om den nævnte betragtningsmåde kan holde stik. En sådan beregning er imidlertid vanskelig gennemførlig — om overhovedet mulig — og vil i alt fald kun kunne gennemføres med betydelig usikkerhed.

Ud over de ordinære lønninger ydes der bestillingsmændene et særligt brændselstillæg, der er forskelligt for Syd- og Nordgrønland og desuden varierer efter lønningsklasser. Tillægget udbetales kontant og varierer for tiden imellem 600 kr. og 1250 kr.

For at sikre bestillingsmændene imod en forringelse af deres levned er fra og med april 1952 indført en automatisk pristalsreguleringsordning, der for størsteparten af bestillingsmændene giver fuld dækning eller — for de lavere lønnede — endda mere end dækning for de i Grønland siden 1950 stedfundne meget betydelige prisstigninger.

Bestillingsmændenes samlede normale årslønninger (incl. stedtillæg, brændselstillæg og reguleringstillæg) varierer herefter fra 1. april 1953 imellem ca. 4100 kr. og ca. 7850 kr., alt efter lønningsklasse, anciennitet og ansættelsessted. Pr. time varierer lønningerne imellem ca. 1,70 og 3,25 kr.

Den normale arbejdstid er som nævnt ovenfor for de løstansatte. For arbejde ud over den normale arbejdstid samt for arbejde på helligdage ydes der bestillingsmændene særlige timelønninger, som er noget højere end de ordinære lønninger.

Tjenestemændene i Grønland omfatter hovedsagelig det fra Danmark udsendte personale til varetagelse af administration, handel, ledelse af tekniske, sundhedsmæssige og kulturelle institutioner, anlægsvirksomhed m. v. Tjenestemændene aflønnes ligesom tjenestemænd i Danmark. Dog ydes — bortset fra ganske enkelte undtagelser — ikke stedtillæg i Grønland. Derimod ydes særlige tillæg til dækning af merudgifter ved ophold i Grønland, herunder især et brændselstillæg på fra 1000—1800 kr. Der ydes desuden tjenestemændene i Grønland fribolig samt fritagelse for direkte (personlige) skatter.

Til gennemførelsen af den meget omfattende anlægsvirksomhed, der navnlig i disse år finder sted i Grønland, udsendes — især i sommerhalvåret — et ret betydeligt antal danske, månedslønnede håndværkere. Beregnet pr. time udgør lønnen fra 1. april 1953 ca. 3,70 kr. For overarbejde og arbejde på helligdage ydes ca. 4,50 kr. pr. time.

Som det vil være fremgået af det foregående, er der ret store forskelle i lønningerne til de forskellige grupper af lønmodtagere i Grønland. Lavest lønnet er den løstansatte, ufaglærte arbejdskraft, herunder især de timelønnede. Bestillingsmændene indtager en mellemstilling, idet deres lønninger som helhed ligger en hel del over de løstansattes, men dog under lønningerne til de fra Danmark udsendte håndværkere. De højest lønnede i Grønland er tjenestemændene. Som følge af karakteren af det arbejde, tjenestemændene udfører, er de ansat i stillinger med grundlønninger på linie med eller over de højest lønnede bestillingsmænd. Men hertil kommer, at tjenestemændene i modsætning til bestillingsmændene oppebærer de for tjenestemænd i Danmark gældende meget betydelige reguleringstillæg og midlertidige tillæg, medens bestillingsmændene af de tidligere omtalte grunde ikke fik tillagt disse tillæg ved den nuværende lønordnings indførelse i 1950. Ganske vist er siden da — som foran nævnt — indført en automatisk pristalsreguleringsordning for bestillingsmændene, men formålet med denne har kun været at sikre bestillingsmændene dækning for de siden 1950 stedfundne og stedfindende prisstigninger. Denne ret væsentlige forskel i aflønningen af de to grupper af lønmodtagere skyldes formentlig, at man ikke med rimelighed kan påtvinge tjenestemænd, der udrejser til Grønland, en nedsættelse af deres lønninger, uanset at de lavere leveomkostninger i Grønland i og for sig må siges at berettigge en sådan nedsættelse. Iøvrigt må de højere lønninger til tjenestemændene formentlig også opfattes som en vis godtgørelse for ulemperne ved bortrejse fra hjemstavnen.

Lønudviklingen for de vigtigste grupper af lønmodtagere i Grønland

	April 1939 kr. pr. år	April 1949 kr. pr. år	April 1953 kr. pr. år	Procentvis stigning fra 1939 til 1953	Procentvis stigning fra 1949 til 1953
1. Løstansat, ufaglært arbejdskraft (over 20 år):					
Timelønnede	480	1370	3480	625	154
Ugelønnede	480	1770	3960	725	124
2. Bestillingsmænd (3. lønklasse, forsørgere) ¹⁾ :					
Begyndelsesløn	525	2163	5295	908	128
Slutløn	985	2643	5860	495	107
3. Tjenestemænd (11. lønklasse, forsørgere) ²⁾ :					
Begyndelsesløn	3335	7238	9890	196	37
Slutløn	5020	9175	12187	143	33
4. Det grønlandske pristal:				230	61

¹⁾ Grundløn henholdsvis 1950 og 2400 kr.

²⁾ Grundløn henholdsvis 2310 og 3810 kr.

Til belysning dels af lønhøjden for de vigtigste grupper af lønmodtagere i Grønland og dels af lønudviklingen igennem nogle år anføres ovenstående oversigt. Til de anførte lønninger bemærkes følgende: Årslønningerne til de løstansatte er beregnet på grundlag af et årligt antal arbejdstimer på 2400, uanset at arbejdstiden tidligere har været noget længere, og uanset at kun de færreste blandt de løstansatte kan påregne at have konstant arbejde hele året igennem. Der er kun regnet med de normale lønninger, herunder dog medregnet det for de større byer gældende stedtillæg. For tjenestemændenes og bestillingsmændenes vedkommende er ligeledes kun anført de ordinære årslønninger, herunder dog medregnet brændselstillæg (gennemsnit af tillægget for Nord- og Sydgrønland) samt — for bestillingsmændenes vedkommende — det for de større byer gældende stedtillæg.

Det fremgår af oversigten, at de lavest lønnede har haft langt den største lønstigning. Der har således fundet en ret betydelig nivellering sted af lønningerne i Grønland. Endvidere fremgår det, at samtlige lønmodtagere med undtagelse af tjenestemændene har fået deres lønninger forhøjet væsentligt mere end svarende til stigningen i leveomkostningerne, således at reallønningerne er steget meget kraftigt. For tjenestemændenes vedkommende er lønningerne steget noget mindre end svarende til stigningen i det grønlandske pristal, hvilket skyldes, at tjenestemandslønningerne reguleres efter prisændringerne i Danmark. Tjenestemændene har således ikke haft mulighed for at få dækning for de i Grønland stedfundne væsentligt større prisstigninger.